

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І.К. Карпенка-Карого
Бурятський державний університет
Пермський державний університет

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Збірник матеріалів II Міжнародної науково-теоретичної конференції

від 17 грудня 2009 року

*За загальною редакцією
професора П.Ю. Сауха*

Житомир
Видавництво ЖДУ імені Івана Франка
2009

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028.13
Т 52

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка, протокол № 4 від 23 жовтня 2009 року

Редакційна колегія:

Саух П.Ю., доктор філософських наук, професор (керівник);
Герасимчук А.А., доктор філософських наук, професор;
Поліщук О.П., доктор філософських наук; професор кафедри;
Козловець М.А., кандидат філософських наук, доцент;
Ковтун Н.М., кандидат філософських наук;
Слюсар В.М., кандидат філософських наук.

Рецензенти:

Муляр В.І., доктор філософських наук, професор ЖДТУ;
Швидак О.М., доктор історичних наук, професор ЖДУ імені Івана Франка;
Староконь Є.Г., кандидат психологічних наук, доцент ЖВІ НАУ.

Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Т 52 **II Міжнародна науково-теоретична конференція (17 грудня 2009 року):**
зб. матеріалів / за заг. ред. Сауха П.Ю. – Житомир: Видавничий центр
ЖДУ імені Івана Франка, 2009. – 324 с.

У матеріалах конференції розглядаються основні аспекти філософського осмислення феномена толерантності: розкривається функціонування поняття "толерантності" у філософській, соціологічній, культурологічній, релігієзнавчій, педагогічній літературі; з'ясовуються форми та механізми проявів толерантності у сферах політичної, соціальної, культурної, релігійної, етнічної, національної, екологічної буттєвості людини; осмислюється толерантність у межах міжкультурної і внутрішньо-культурної комунікації; з'ясовуються особливості функціонування толерантності в умовах полікультурності українського суспільства.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

УДК 316.647.5+172.3
ББК 60.524.251+60.027+60.028,13

© Колектив авторів, 2009

Тетяна Вербанова,
здобувач
(Національна академія
прикордонної служби України)

Толерантність в умовах групової соціальної ізоляції як фактор збереження психічного здоров'я

Актуальність теми толерантності очевидна у сучасному агресивному суспільстві, де існують локальні війни, міжетнічні конфлікти, фінансова криза, яка породжує сутички між людьми різного достатку тощо. Саме тому у 1995 році Генеральною конференцією ЮНЕСКО була прийнята Декларація принципів толерантності, згідно з якою "толерантность означает уважение, принятие и правильное понимание богатого многообразия культур нашего мира, наших форм самовыражения и способов проявлений человеческой индивидуальности..., это гармония в многообразии, это добродетель, которая делает возможным достижение мира и способствует замене культуры войны культурой мира...".

Поняття "толерантність" – один з найвживаніших термінів, які вживаються політиками, соціологами, релігійними діячами. Очевидно, що людська спільнота повернулася до цієї проблеми "обличчям". Відповідно до неоднозначності даного явища існує і багато гуманітарних підходів до визначення та дослідження толерантності, однак її власне психологічні трактовки майже відсутні, як відсутні і практичні дослідження ролі толерантності у збереженні психічного здоров'я людей, котрі перебувають в особливих умовах діяльності, зокрема в умовах соціальної ізоляції.

Особливі умови, в які потрапляє людина, висувають до особистості і особливі вимоги. Активізуються ті психологічні ресурси, які у звичайному житті можуть бути незадіяними, проявляються негативні риси про існування яких у себе людина і не підозрювала. Опиняючись в умовах соціальної групової ізоляції (курсанти спеціалізованих навчальних закладів, засуджені, дослідники в експедиція тощо) людина потрапляє під

вплив могутніх стресогенних факторів, які негативно впливають на їх психічне здоров'я.

В науковій літературі існує багато визначень поняття "толерантність". Згідно з одним з них толерантність – це умова і форма успішної адаптації людини (за Безюлевою Г., Шеламовою Г.). На думку Н. Андрєєвої, у цьому випадку толерантність дуже близька до поняття "здоров'я", яке визначається МОЗ як фізичне, психічне і соціальне благополуччя людини і її здатність адаптуватись до умов зовнішнього та внутрішнього середовища, що постійно змінюються.

Таким чином, поняття "толерантність" і "психічне здоров'я" взаємопов'язані. По-перше, толерантність є важливою характеристикою особистості, яка самоактуалізується, і психічно здорової особистості; по-друге, толерантність людини – це необхідна умова для збереження і зміцнення її здоров'я – фізичного, психічного і духовного.

Саме таку точку зору поділяє і А. Грохольська, яка вважає, що толерантність є основою позитивних емоцій, комфортних умов спілкування. Хоча така позиція є актуальною для членів будь-якого колективу, в особливих умовах, зокрема в умовах соціальної ізоляції, вона набуває більшої гостроти.

З плином часу в умовах групової ізоляції у взаємовідносинах людей на етапі нестійкої психічної адаптації починають проявлятися емоційна напруга, виникають конфлікти. Основою порушення спілкування є асенізація (виснаження) нервової системи, яка не дозволяє адекватно сприймати партнера, оцінювати події, загальмовувати імпульсивні дії.

Одним з методів попередження негативних психічних явищ в колективі в умовах групової ізоляції є професійно-психологічний відбір. Але результати практичних досліджень засвідчують, що навіть ретельний професійно-психологічний відбір людей для сумісного перебування в умовах групової ізоляції не є гарантом позитивних взаємовідносин. А тому

формування сприятливого психологічного клімату у колективі має стати чи не головною метою психолого-педагогічної взаємодії.

Виходячи з аналізу наукової літератури, можна стверджувати, що досить часто як синонім до поняття "толерантності" вживається поняття "емпатії". Деякі автори (Андрєєва Н., Грохольська А.) виділяють емпатію як складову частину толерантності особистості або ознаку толерантної людини, підкреслюючи її виключно важливу роль у процесі спілкування.

Для профілактики та подолання негативних наслідків перебування в груповій соціальній ізоляції необхідно враховувати складність та багатовимірність цього явища. До того ж безперечно важливими є як індивідуально-психологічні особливості особистості, так і ряд неспецифічних моментів (авторитет керівника; сила мотивації професійної діяльності; єдність цілей колективу; симпатії та антипатії; наявність у членів колективу здатності до співпереживання; наявність почуття гумору), практична важливість яких була доведена досвідом перебування людей у подібних умовах.

Підводячи підсумки, можна підкреслити актуальність та необхідність практичних розробок психолого-педагогічних програм і технологій, спрямованих на розвиток та формування здорової особистості, здатної ефективно взаємодіяти в умовах групової ізоляції з позицій емпатійності та толерантності.

